

MARIA CIESIELSKA

WSPÓŁCZESNA
KULTURA POLSKA
W KILKU OBRAZACH

НЕСКОЛЬКО СЛОВ О СОВРЕМЕННОЙ
ПОЛЬСКОЙ КУЛЬТУРЕ

MARIA CIESIELSKA

WSPÓŁCZESNA
KULTURA POLSKA
W KILKU OBRAZACH

НЕСКОЛЬКО СЛОВ О СОВРЕМЕННОЙ
ПОЛЬСКОЙ КУЛЬТУРЕ

Warszawa 2015

Maria Ciesielska

Maria Ciesielska – dziennikarz, reżyser, wydawca, autorka licznych publikacji, opracowań, filmów. Doradca marszałka Sejmu RP (1998–2000), doradca Szefa Kancelarii Sejmu RP (2006–2009). Pomysłodawca i realizator wielu przedsięwzięć estradowych, plenerowych, uroczystości, wystaw.

© Maria Ciesielska - „Współczesna kultura polska w kilku obrazach”, Warszawa 2015 (wersja rosyjska - wydanie I)
Projekt graficzny i layout: Michał Jarochoński
Okładka: „Autobus” - obraz Bronisława Wojciecha Linke
Tłumaczenie: Wasilij Gorochow

Projekt jest współfinansowany ze środków finansowych otrzymanych od Ministerstwa Spraw Zagranicznych w ramach konkursu na realizację zadania „Współpraca z Polonią i Polakami za granicą w 2015 roku”.

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

Wydawca:

ISBN 978-83-64206-18-4

SPIS TREŚCI

ОГЛАВЛЕНИЕ

Literatura.....	6
Teatr.....	10
Film.....	14
Muzyka.....	18
Opera współczesna.....	22
Jazz.....	24
Sztuka.....	24
Wzornictwo.....	30
Postscriptum.....	32

Литература.....	7
Театр.....	11
Кинематограф.....	15
Музыка.....	19
Современная опера.....	23
Джаз.....	25
Изобразительное искусство.....	25
Дизайн.....	29
Постскриптум.....	31

W obliczu procesów globalizacji, które obejmują niemal wszystkie dziedziny naszego życia, polska kultura ma szansę zachować podmiotowość i kreatywność, a zarazem odrębność na arenie międzynarodowej.

Zachowanie własnej, wielowątkowej, niepowtarzalnej i pluralistycznej tożsamości kulturowej jest wyzwaniem dla wszystkich Polaków mieszkających w Polsce, ale przede wszystkim tych rozsianych po świecie. Kultura pełni rolę integracyjną, służy dialogowi i integracji społeczeństw, jednocy wszystkich Polaków na całym świecie. Ogromne znaczenie dla zachowania i rozwijania wartości w polskiej kulturze ma polskie wychodźstwo, emigracja XIX i XX wieku.

Kształt kultury polskiej, osiągnięcia i znaczenie na arenie międzynarodowej były nierozdzielnie związane z naszymi dziejami historycznymi, polityką wewnętrzną, możliwościami państwa, polityką kulturalną, naukową i edukacyjną. Szczególne znaczenie ma też imponująca, niezależna, chociaż powstała za czasów systemowego ograniczenia PRL kultura niezależna, powstała przeważnie w drugim obiegu.

Kultura, podobnie jak społeczeństwo, ulegała nieustannym zmianom. Znakiem dzisiejszych czasów jest swobodny przepływ informacji. Masowość kultury, dostęp do mediów, powstawanie nie zawsze korzystnych dla naszej kultury wzorców ogólnosiątkowych, wyzbycie się odniesienia do wartości niesie często destrukcję kultury tradycyjnej.

Przykładem może być współczesna kultura masowa, która lansuje zabawowość, kult młodości, przesadną dbałość o formę z pomijaniem treści. Interesujące może być pytanie o wpływ nowoczesności w kulturze na kulturę tradycyjną. Ważne jest, byśmy wartościowej kulturze tradycyjnej nie przeciwstawiali kultury współcześnie lansowanej, która pozbawiona jest idei, wartości uniwersalnego przekazu. Ważne jest, byśmy tworzyli nową wartość kulturową opartą na naszym dziedzictwie, tym bardziej że przeszłość dla wielu współczesnych twórców była i jest inspirująca.

Polska kultura ostatniego czterdziestolecia, chociaż przez lata komunistyczne sterowana politycznie przez ministerstwo i związki twórcze, izolowana od świata, wydała wielu wybitnych twórców i wiele wybitnych dzieł. Dzięki twórcom i społecznikom zachowało się też historyczne dziedzictwo kulturalne związane z wieloma regionami Polski: Kaszubami, Śląskiem, Podhalem.

To skarbnica, do której coraz częściej zaczynają sięgać młodzi twórcy. W polskiej współczesnej sztuce, literaturze, kinie, teatrze obserwujemy powrót do kontekstu spraw polskich, które w czasach wcześniejszych były w ich twórczości mniej obecne, ponieważ wolność w pierwszej kolejności przyniosła zainteresowanie światem, problematyką ogólnocivilizacyjną i uniwersalną.

Obserwujemy obecnie powrót młodego pokolenia do spraw polskich; do spraw tradycji, kultury, społecznych, historycznych. Ten trend to budujący sygnał od współczesnych twórców, istotne jest bowiem, by pamięć o zagrożeniach, jakie płynęły z politycznych ograniczeń, była ważnym doświadczeniem wpisanym w świadomość polskich artystów. Wolność przyniosła komfort wyborów, wyborów trudnych – czy szybkie pieniądze, droga na skróty i komercja, czy podążanie drogą trudną, sięgania do ważnych tematów, poszukiwania prawdy zawartej w pytaniach nurtujących polskie społeczeństwo. Dlatego tak ważne jest, by wspierać kulturę wysokich lotów, która nie tylko wyróżni nas spośród innych narodów, ale będzie wartością trwałą – naszym dziedzictwem. Wartościowa spuścizna pomagała przetrwać narodowi – podnosiła morale społeczeństwa doświadczonego latami komunizmu.

N esмотря на процессы глобализации, охватывающие практически все сферы нашей жизни, у польской культуры есть шанс сохранить место на международной арене, защитить свое творческое начало и своеобразие.

Сохранение своей многогранной, неповторимой и плюралистической культурной идентичности — вызов для всего населения Польши, но прежде всего для поляков, рассеянных по миру. Культура интегрирует, способствует диалогу, объединяет польский народ. Поляки на чужбине, эмигранты XIX и XX веков, сыграли неоценимую роль в деле защиты и развития польских культурных ценностей.

Формы, которые принимала польская культура, ее достижения и мировое значение всегда были неразрывно связаны с нашей историей, возможностями польского государства, его внутренней, научной и образовательной политикой. Но впечатляет и независимая культура, возникшая в период Народной Польши, главным образом в самиздате; она имеет особое значение.

Культура и общество претерпевают непрерывные изменения. Признаком современности стал свободный информационный обмен, зачастую несущий с собой разрушение традиционной культуры: виной тому общедоступность СМИ, распространяющих, лишенные ценностной нагрузки, не всегда положительные образцы зарубежной поп-культуры.

Современная массовая культура — это мода на развлечения, культ молодости, чрезмерная забота о форме при невнимании к содержанию. Вопрос о влиянии культуры современной на культуру традиционную представляет большой интерес. Важно не противопоставлять ценные традиции современной безыдейной, лишенной универсальности моде. Вместо этого необходимо создавать новые культурные ценности, укорененные в нашем наследии, тем более что прошлое было и остается источником вдохновения для многих современных творцов.

За последние сорок лет польская культура, несмотря на период изоляции и политического влияния со стороны государственных органов и профессиональных объединений, породила много выдающихся личностей и крупнейших произведений. Усилиями творческих и общественных деятелей удалось сохранить культурное своеобразие Кашубии, Силезии, Подгалья и других регионов.

Молодые творцы все чаще черпают из этой сокровищницы. в современном изобразительном искусстве, литературе, кинематографе и театре мы наблюдаем возврат к польскому контексту, который до этого присутствовал в их творчестве в меньшей степени: свобода принесла в первую очередь интерес к миру, общечеловеческой и универсальной проблематике. Сегодня молодое поколение возвращается к польским вопросам, к вопросам традиции, культуры, общества и истории. Эта тенденция обнадеживает: нельзя забыть об угрозе политических ограничений, важном опыте, вписанном в сознание польских деятелей искусства.

В то же время со свободой пришло и удобство выбора. Выбора непростого: быстро заработать, срезать путь и уйти в коммерцию или же пробираться сквозь тернии, обращаясь к важным темам, ища правду в волнующих польское общество вопросах? Именно поэтому так важно поддерживать высокую культуру. Она не только выделяет нас в семье народов, но и останется непреходящей ценностью, нашим общим достоянием. Тем самым, которое помогло народу выжить и укрепляло моральный дух в годы коммунизма.

LITERATURA

Początkowy okres literatury współczesnej jest sporny. Zdaniem historyków współczesność w polskiej literaturze należy liczyć od roku 1918, czyli od odzyskania niepodległości. Większość krytyków i historyków przyjmuje jednak, że jest to rok 1945.

Literatura polska ulegała wpływowi i przemianom, podobnie jak Polska w okresie powojennym. Była jednak podzielona na literaturę krajową i emigracyjną. Część twórców emigracyjnych nieakceptujących reżimu komunistycznego tworzyła na obczyźnie i ta literatura do roku 1989 w szczególny sposób zabierała głos w kwestiach ojczyznianych.

W poezji tego pokolenia na czoło wysuwała się twórczość Zbigniewa Herberta (1924–1998), autora ważnych w polskiej literaturze filozoficznych wierszy o Panu Cogito (1974). Pan Cogito uczył nas, jak stojąc nad przepaścią, walczyć ze zwątpieniami.

W kraju powstała tak zwana Nowa Fala (nazywana także pokoleniem '68), skupiała ona debiutujących w połowie lat 60. poetów, którzy przeżyli jako pokolenie Marzec 1968, Grudzień 1970. Ośrodkiem Nowej Fali był Kraków, do którego należeli Wit Jaworski, Stanisław Stabro, Adam Zagajewski, dołączyli do nich poeci poznańscy: Stanisław Barańczak, Jerzy Krynicki, z Warszawy Krzysztof Karasek, Jarosław Markiewicz. Była to grupa postrzegana jako grupa kontestująca zastaną rzeczywistość i literaturę. To przede wszystkim była generacja poetycka, której drogi w 1976 r. (data uznana za początek funkcjonowania drugiego obiegu) się rozeszły. Objęci restrykcjami cenzorskimi, rozproszeni publikowali w drugim obiegu.

Literatura polska w latach 1970–1980 przeżywała regres i załamanie, które wynikało z rosnącą cenzurą. Inspiracją dla pisarzy nie mogła też być oficjalnie wydawana, przy akceptacji władz komunistycznych, literatura. W 1970 r. wyszła książka Mirona Białoszewskiego „Pamiętnik z powstania warszawskiego” i ta pozycja, chociaż wydana w oficjalnym obiegu, była głośna i ważna.

Wyodrębniły się wówczas wyraźne nurty literackie – tak zwany wiejski: „Konopielka” Edwarda Redlińskiego (1922–1983), „Kamień na kamieniu” Wiesława Myślińskiego, „Tańczący jastrząb” Juliana Kawałca. Powstał nurt kresowy: „Dolina Issy” Czesława Miłosza (1911–2004), „Bohiń” Tadeusza Konwickiego oraz nurt żydowski, który między innymi reprezentowali Julian Strykowski (1905–1996) i Henryk Grynberg.

Nowe pozycje w oficjalnej dystrybucji wydawali: Marek Nowakowski, Edward Redliński, Roman Brandstaetter (1906–1987) „Jezus z Nazarethu”, sensacją literacką stały się „Rozmowy z katem” Kazimierza Moczarskiego (1907–1975), wydawał Andrzej Szczypiorski (1928–2000), Janusz Głowacki. Pojawiało się nowe, interesujące pokolenie twórców: Julian Kornhauser, Waldemar Łysiak, Kazimierz Orłoś, Adam Zagajewski.

Większość prozaików była zmuszona publikować swoje prace poza cenzurą w „Zapisie” i innych pismach. Kazimierz Brandys (1916–2000) opublikował „Niereczywistość”, Konwicki „Kompleks polski”, „Małą Apokalipsę”, zamieszczano prace Jacka Bocheńskiego, Juliana Strykowskiego.

W drugim obiegu ukazała się proza Jerzego Andrzejewskiego (1909–1983) „Miazga”, „Rozmowy polskie latem roku 1983” Jarosława Marka Rymkiewicza, Zbigniewa Herberta „Raport z obłożonego miasta”.

W tym czasie na emigracji publikowali tak wybitni twórcy starszego pokolenia, jak Gustaw Herling-Grudziński, Leopold Tyrmand (1920–1985), Aleksander Wat (1900–1967), Stefan Kisielewski (1911–1991) jako Tomasz Staliński wydał w Paryżu „Romans

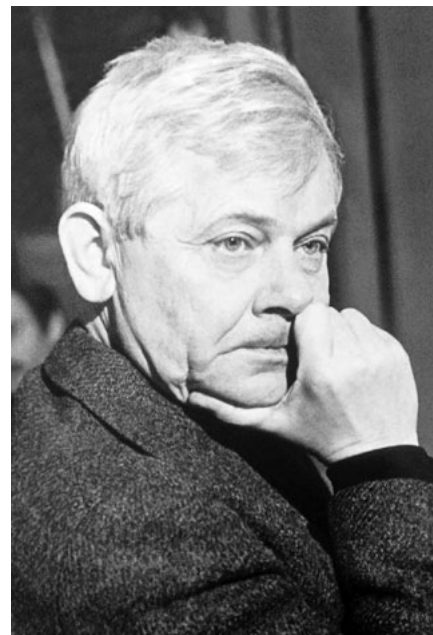
Литература

Время возникновения современной польской литературы — вопрос спорный. По мнению некоторых историков, этот период следует отсчитывать от обретения Польшей независимости — с 1918 года, однако большинство критиков и историков склоняется к другой датировке — 1945 году.

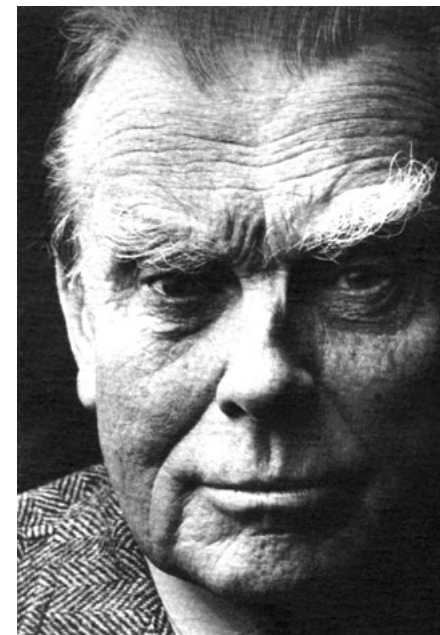
В послевоенный период польская литература, как и само польское государство, подвергалась различным влияниям и переменам. Кроме произведений, создаваемых в Польской Народной Республике, следует выделить эмиграционную литературу: часть литераторов, не принявших коммунистический режим, предпочла работать на чужбине. Вплоть до 1989 года их слово в польских делах имело особое значение.

В поэзии того поколения на первый план вышло творчество Збигнева Херберта (1924—1998), автора важных философских стихов о пане Когито (1974), который учил нас бороться с сомнениями, стоя над пропастью.

В ПНР возникла так называемая Новая волна (именуемая также «Покoleniem 68»), объединившая поэтов, дебютировавших в середине 60-х годов и переживших события марта 1968 и декабря 1970 года. Центром этого течения стал Краков, в котором работали Вит Яворский, Станислав Стабро, Адам Загаевский; к ним присоединились познанские поэты Станислав Баранчак, Ежи Крыницкий, а также варшавяне Кшиштоф Карасек и Ярослав Маркевич. Деятельность группы воспринимали как протест против действительности и литературы того времени. Это было прежде всего поэтическое поколение; их пути разошлись в 1976 году, считающимся датой начала польского самиздата. Рассеянные и окруженные цен-

Zbigniew Herbert/Збигнев Херберт

Czesław Miłosz/Чеслав Милош

zimowy”, „Śledztwo”. Józef Mackiewicz (1902–1985) drukował teksty polityczne, które ukazywały się w kraju. Wznawiano nad Wisłą również Sławomira Mrożka (dramaturga drwiącego z wszelkich autorytetów, z dystansem do polskich spraw).

Zbigniew Herbert
Potęga smaku

Pani Profesor
Izydorze Dąbmskiej

To wcale nie wymagało wielkiego charakteru
nasza odmowa niezgoda i upór
mieliśmy odrobinę koniecznej odwagi
lecz w gruncie rzeczy była to sprawa smaku
Tak smaku
w którym są włókna duszy i chrząstki sumienia

Kto wie gdyby nas lepiej i piękniej kuszone
ślano kobiety różowe płaskie jak opłatek
lub fantastyczne twory z obrazów Hieronima Boscha
lecz piekło w tym czasie było jakie
mokry dół zaułek morderców barak
nazwany pałacem sprawiedliwości
samogonny Mefisto w leninowskiej kurtce
posyłał w teren wnuczka Aurory
chłopców o twarzach ziemniaczanych
bardzo brzydkie dziewczyny o czerwonych rękach

Zaiste ich retoryka była aż nazbyt parcia
(Marek Tulliusz obracał się w grobie)
łańcuchy tautologii parę pojęć jak cepy
dialektyka oprawców żadnej dystynkcji w rozumowaniu
składnia pozbawiona urody koniunktywu

Tak więc estetyka może być pomocna w życiu
nie należy zaniedbywać nauki o pięknie

Zanim zgłosimy akces trzeba pilnie badać
kształt architektury rytm bębnow i piszczałek
kolory oficjalne nikczemny rytuał pogrzebów

Nasze oczy i uszy odmówiły posłuchu
książęta naszych zmysłów wybrały dumne wygnanie

To wcale nie wymagało wielkiego charakteru
mieliśmy odrobinę niezbędnej odwagi
lecz w gruncie rzeczy była to sprawa smaku
Tak smaku
który każe wyjść skrzywić się wycedzić szyderstwo choćby
za to miał spaść bezcenny kapitel ciała
głowa

Wisława Szymborska/Вислава Шимборска

зурой, поэты издавались неофициально.

В 1970—1980 годах из-за усилившейся цензуры польская литература пережила откат и излом. Не вдохновляли и произведения, издаваемые с одобрения властей. Одним из громких и важных исключений стало официальное издание в 1970 году «Дневника Варшавского восстания» Мирона Бялошевского.

Тогда же выделились четкие литературные течения. к так называемому деревенскому можно отнести «Коноплянку» Эдварда Редлинского (1922—1983), «Камень на камень» Веслава Мысливского, «Танцующего ястреба» Юлиана Кавальца. «Кресовое» течение — это «Долина Иссы» Чеслава Милоша (1911—2004), «Бохинь» Тадеуша Конвицкого. Ев-

рейское течение представлено в том числе творчеством Юлиана Стрыйковского (1905—1996) и Хенрика Гринберга.

Официально выходили книги Марека Новаковского, Эдварда Редлинского, Романа Брандштеттера (1906—1987) («Иисус из Назарета»). Литературной сенсацией стали «Разговоры с палачом» Казимежа Мочарского (1907—1975), издавались Анджей Щипёрский (1928—2000) и Януш Гловацкий. Появилось новое интересное поколение писателей: Юлиан Корнхаузер, Вальдемар Лысяк, Казимеж Орлось, Адам Загаевский.

Большинство прозаиков было вынуждено публиковать свои труды в обход цензуры в журнале «Zapis» и других изданиях. в этот период Казимеж Брандыс (1916—2000) написал «Недействительность», Конвицкий — «Польский комплекс» и «Малый апокалипсис», выходили работы Яцека Бохенского, Юлиана Стрыйковского.

В самиздате появлялись «Месиво» и другие прозаические работы Ежи Анджеевского (1909—1983), «Польские разговоры летом 1983 года» Ярослава Рымкевича, «Рапорт из осажденного Города» Збигнева Херберта, произведения Анджея Киёвского (1928—1985), Игоря Неверли (1903-1987), Казимежа Орлося, Юзефа Мацкевича, Яна Юзефа Щепанского (1919—2003).

Тем временем в эмиграции работали выдающиеся литераторы старшего поколения: Густав Херлинг-Грудзинский, Леопольд Тырман (1920—1985), Александр Ват (1900—1967), Стефан Киселевский (1911—1991) под псевдонимом «Томаш

W drugim obiegu drukowano Andrzeja Kijowskiego (1928–1985), Igora Newerlego (1903–1987), Kazimierza Orłosa, Józefa Mackiewicza, Jana Józefa Szczepańskiego (1919–2003).

Publikowali wówczas tak znani poeci, jak: Stanisław Grochowiak (1934–1969), Tadeusz Różewicz (poeta trudny do zdefiniowania, mistyczny i niepokojący swoją poezją), Wisława Szymborska (1923–2011), Ernest Bryll (również w drugim obiegu), Tadeusz Kubiak (1924–1979). Uznaniem cieszyła się twórczość: ks. Jana Twardowskiego (1915–2006), Tadeusza Kubiaka, Jerzego Zagórskiego. W 1980 r. przyznano Czesławowi Miłoszowi Literacką Nagrodę Nobla. W tamtym czasie symbolizowała ona jedność kultury w kraju i za granicą. Witany był entuzjastycznie w całym kraju. Jego wiersz „Który skrzywdziłeś” odczytywano jako poparcie dla Solidarności.

Na emigracji doceniono twórczość Gustawa Herlinga-Grudzińskiego (1907–1984) – „Inny świat”, Adama Zagajewskiego, Włodzimierza Odojewskiego (1919–2000), Witolda Gombrowicza (1904–1969) – zagnieździł się w jego twórczości filozoficznej człowiek zagubiony, zależny od konwenansów, groteskowy i zmienny, bo poszukujący autentyczności. W powstałym na obczyźnie Instytucie Literackim (wydawcy paryskiej „Kultury”) założonym przez Jerzego Giedroycia publikowali: Gustaw Herling-Grudziński, Józef Czapski (1896–1993), Andrzej Bobkowski (1913–1961), Witold Gombrowicz, Marek Hłasko, Konstanty KOT Jeleński (1922–1987), Leopold Unger (1922–2011), Maria Czapska (1894–1981), Kazimierz Brandys, Marian Brandys (1912–1998) i wielu innych wybitnych pisarzy i publicystów.

Wokół czasopisma „brulion” skupili się młodzi idący z duchem postmodernizmu kontestujący Herbertowski porządek świata: Marcin Świetlicki, Robert Tekieli, Paweł Huelle, Jerzy Pilch.

Warto wspomnieć o mistrzu słowa i wielkim wizjonerze, autorze science fiction Stanisławie Lemie (1921–2006), autorze „Solaris”, „Cyberiady”. Jego książki podobnie jak reportaże Ryszarda Kapuścińskiego (1932–2007), drukowano na całym świecie w dużych nakładach. Poczytne i uznane miejsce zajęli w polskiej literaturze najnowszych czasów: Olga Tokarczuk, Stefan Chwin, Andrzej Stasiuk, Hanna Krall, Wojciech Wencel, starszego pokolenia niedoceniony oficjalnie Janusz Kosiński (1922–2011)...

W 1996 roku kolejną Literacką Nagrodę Nobla dostała Wisława Szymborska. W testamentie poetka pieniądze z niej zapisała fundacji, która ma za zadanie wspierać młode talenty. Najstarszą i najbardziej prestiżową polską nagrodą literacką jest Nagroda Kościelskich (od 1952 r.).

TEATR

Wielcy twórcy teatru polskiego szukali sprzyjających warunków, by łamać konwenanse i stereotypy. Ich teatr określano często teatrem awangardowym, antyteatrem – sami artyści unikali określenia teatr absurdu i groteski. Działalność Jerzego Grotowskiego (1933–1999), który w 1959 r. założył Teatr Laboratorium, i Tadeusza Kantora (1915–1990), który stworzył awangardowy teatr Cricot 2, odbywała się poza teatrem oficjalnym.

Teatr Laboratorium był teatrem skupionym na aktorze, w którym nie było dekoracji, kostiumów, charakterystyki. Słowo w wyjątkowy sposób tworzyło więź między widzami i aktorem. Nowa artystyczna wizja zmieniła sposób myślenia o teatrze, roli, aktorze. Tadeusz Kantor, reżyser teatralny, był też scenografem i malarzem. Jego poetyckie spektakle (teatr sięgania do pamięci i wspomniania) należące do cyklu „teatru śmierci” – „Wielopole, Wielopole”, „Dziś są moje urodziny” – stworzyły indywidualny

Stalinowski» wydał w Paryżu «Zimny роман» i «Следствие». Юзеф Мацкевич (1902—1985) печатал политические произведения, которые читали и в ПНР. На Висле было возобновлено издание Славомира Мрожека — драматурга, насмеявшегося над всяческими авторитетами, державшегося в стороне от польских дел.

В то время издавались такие известные поэты, как Станислав Гроховяк (1934—1969), Тадеуш Ружевич (этого поэта-мистика и его творчество сложно классифицировать), Вислава Шимборская (1923—2011), Эрнест Брыль (также в самиздате), Тадеуш Кубяк (1924—1979). Признанием пользовалось творчество священника Яна Твардовского (1915—2006), Ежи Загурского.

В 1980 году Нобелевской премии в области литературы был удостоен Чеслав Милош. Это событие в то время символизировало единство польской культуры в Польше и за ее пределами, его с энтузиазмом приветствовали по всей стране. в стихотворении «Ты человека простого обидел...» усматривали поддержку «Солидарности».

В эмигрантских кругах ценили Густава Херлинга-Грудзинского (1907—1984) («Другой мир»), Адама Загаевского, Владзимежа Одоевского (1919—2000) и Витольда Гомбровича (1904—1969), в чьих философских произведениях обосновался потерянный, зависимый от этикета, гротескный и переменчивый человек, ищущий подлинность. в парижском издательстве «Instytut Literacki», основанном Ежи Гедройцем и выпускавшем журнал «Kultura», печатались Густав Херлинг-Грудзинский, Юзеф Чапский (1896—1993), Анджей Бобковский (1913—1961), Витольд Гомбрович, Марек Хласко, Константы «Кот» Еленский (1922—1987), Леопольд Унгер (1922—2011), Мария Чапская (1894—1981), Мариан (1912—1998) и Казимеж Брандысы, а также многие другие известные писатели и публицисты.

Вокруг журнала «Brulion» сосредоточилась молодежь, следующая духу постмодернизма и оспаривающая созданный Хербертом миропорядок: Марцин Светлицкий, Роберт Текели, Павел Хюлле, Ежи Пильх.

Нельзя не упомянуть мастера слова и великого провидца — научного фантаста Станислава Лема (1921—2006), автора «Соляриса» и «Кибериады». Его произведения, как и репортажи Рyszarda Kapuścińskiego (1932—2007), выходили большими тиражами по всему миру. Своего читателя и признание нашли в современной польской литературе Ольга Токарчук, Стефан Хвин, Анджей Стасюк, Ханна Крааль, Войцех Венцель, а из старшего поколения — недооцененный официально Януш Красинский (1922—2011).

В 1996 году очередную Нобелевскую премию в области литературы получила Вислава Шимборская. Причитающуюся сумму денег поэтесса завещала фонду, задачей которого является поддержка молодых талантов. А в Польше старейшая и наиболее престижная литературная награда — это присуждаемая с 1952 года Премия фонда Косцельских.

ТЕАТР

Великие деятели польского театра искали благоприятных условий, позволяющих нарушать правила и ломать стереотипы. Их творчество часто называют авангардным, антитеатром — сами они избегали определения театр абсурда и гротеска.

Вне официальной сцены протекала деятельность Ежи Гротовского (1933—1999), основавшего в 1959 году Театр «Лаборатория» и Тадеуша Канта (1915—1990), создателя авангардного театра «Cricot 2». в центре внимания «Лаборатории» был актер, там не было места декорациям, костюмам и гриму. Особую, исключительную связь между зрителем и сценой создавало слово, благодаря

język teatru. Symboliczna scenografia, malarskość i poetyka przedstawienia stawiała Kantora w czołowie eksperymentatorów i reformatorów teatru na świecie.

Wybitnym twórcą teatru, którego ogromnym sukcesem artystycznym była inscenizacja „Tanga” Sławomira Mrożka w 1965 r. z wielką rolą Wiesława Michnikowskiego, był Erwin Axer (1917–2012). Uczeń Leona Schillera w latach 60. ściśle współpracował z teatrami w USA, Holandii, RFN, Szwajcarii, Austrii, ZSRR. Ta współpraca była dla artysty inspiracją do poszukiwań. Najnowsze dzieła prezentował w Teatrze Współczesnym.

Spektakle Wrocławskiego Teatru Pantomimy Henryka Tomaszewskiego (1919–2001) były wydarzeniem artystycznym. Oryginalny język ciała niezwykle oddawał przesłanie utworu, często lepiej niż mowa. Tomaszewski reżyserował pełnospektaklowe widowiska oparte często na własnej choreografii i scenariuszu („Odejście Fausta” według Goethego). Wśród artystów były też osoby głuche. Teatr był entuzjastycznie przyjmowany na całym świecie.

Najważniejszym spektaklem w karierze Kazimierza Dejmka (1924–2002) były wystawiane w Teatrze Narodowym w Warszawie w 1967 r. „Dziady” Adama Mickiewicza. Niezapomnianą kreację stworzył wówczas Gustaw Holoubek, wcielając się w rolę Gustawa-Konrada. Zarzucano Dejmкови, że jego spektakl posiada silną antyrosyjską wymowę i stanowi gloryfikację religii katolickiej. Zniknięcie spektaklu z afisza wywołało głośne zamieszki studentów, a sam Dejmek został zmuszony do emigracji. Do Polski wrócił w 1973 r. na stanowisko dyrektora Teatru Dramatycznego.

Krystian Lupa podczas próby przedstawienia „Poczekalnia.0”/
Кристиан Люпа во время репетиции спектакля «Зал ожидания. 0»

Twórcą niepokornym okazał się też Adam Hanuszkiewicz (1924–2011). Jego spektakle, w których najważniejsza była sama inscenizacja, wywoływały burze dyskusji, tak jak to było w przypadku adaptacji powieści Romana Bratnego „Kolumbowie rocznik 20”, która spowodowała wielką narodową debatę na temat heroizmu wojennego. Artysta był też jednym z twórców Teatru Telewizji.

Innym wielkim teatru jest Jerzy Grzegorzewski (1935–2005), który tworzy spektakle głęboko ironiczne. Podobnie jak Jerzy Grotowski (1933–1999) usiłuje za-

nowemu художественному видению менялось восприятие театра, роли, актера. Тадеуш Кантор был не только режиссером, но и художником и сценографом. Его поэтические спектакли (театр памяти и воспоминаний), принадлежащие к циклу «театра смерти» — «Велёполе, Велёполе» и «Сегодня у меня день рождения» — создавали собственный театральный язык. Полная символизма сценография, живописность и поэтика спектакля ставили Кантора в мировом авангарде экспериментаторов и реформаторов театра.

Выдающимся режиссером, огромным художественным успехом которого была постановка в 1965 году «Танго» Славомира Мrożека с Веславом Михниковским в главной роли, был Эрвин Аксер (1917—2012). Этот ученик Леона Шиллера в 1960-х годах тесно сотрудничал с театрами в США, Голландии, ФРГ, Швейцарии, Австрии и СССР, что стало для него источником вдохновения в исканиях. Премьеры он ставил в «Современном театре».

Культурными событиями в то время были спектакли Wrocławского театра пантомимы Хенрика Томашевского (1919—2001). Оригинальный язык тела очень хорошо, иногда даже лучше речи, передавал суть произведения. Томашевский был режиссером настоящих спектаклей — шоу, часто на основе собственной хореографии и сценария («Уход Фауста» по Гёте). Среди его артистов были и глухие. Театр с энтузиазмом встречали во всем мире.

Важнейшим спектаклем в карьере Казимежа Деймека (1924—2002) были поставленные в 1967 году в варшавском Национальном театре «Дзяды» Мицкевича, в которых незабываемую роль Густава-Конрада исполнил Густав Холоубек. Деймека обвинили в том, что спектакль имеет сильный антироссийский подтекст и является апологией католицизма. Его исчезновение с афиш вызвало громкие студенческие беспорядки, а сам режиссер был вынужден эмигрировать. В Польшу он вернулся в 1973 году, заняв пост директора Драматического театра.

Непокорным остался и Адам Ханушкевич (1924—2011). Его спектакли, в которых на первый план выходила сама постановка, вызвали бурную реакцию: это произошло, например, в случае постановки романа Романа Братного «Колумбы. Год двадцатый», вызвавшей общенациональную дискуссию о героизме во время войны. Ханушкевич стал одним из создателей Театра телевидения.

Представление театра Cricot 2/Спектакль театра Cricot 2

trzeć wszelkie granice między aktorem a widzem, zamieniając ich miejscami. Gra aktorska u Grzegorzewskiego to podążanie za настроjem, импровизacja. W latach 80. wyreżyserował głośne przedstawienia: „Wesele” Stanisława Wyspiańskiego, „Ślub” Witolda Gombrowicza, „Dziady” Adama Mickiewicza i inne.

Inscenizacje innego twórcy, który zapisał się w historii teatru – Jerzego Jarockiego (1929–2012), precyzyjnie, rzeczowo i ascetycznie sięgają po tematy egzystencjalne, do analizy kondycji człowieka przełomu wieków. Reżyser ogromną wagę przywiązywał do pracy z aktorem, wszystko u niego jest spójne – scenografia, słowo, przekaz.

Józef Szajna (1922–2008) w swoich spektaklach poszukiwał odpowiedzi o sens sztuki i miejsce artysty we współczesnym świecie.

Wybitnym twórcą jest Krystian Lupa – poeta teatru. Reżyser poszukuje świata wartości, tradycji, zastanawia się nad jego upadkiem, podejmuje próby analizowania zagrożenia bytu, upadku ducha. Przez spektakl jesteśmy prowadzeni mistyczną drogą. Najwybitniejsze jego dzieła były adaptacjami Rilkego, Bułhakowa, Brocha.

W ostatniej dekadzie XX wieku zadebiutowali jego wychowankowie: Grzegorz Jarzyna, Krzysztof Warlikowski i Agnieszka Glińska.

Grzegorz Jarzyna jest wielkim eksperymentatorem. Pastisz i gra teatralnymi konwencjami uczyniły z Jarzyny artystę, który wymyka się jednoznacznym ocenom. Przedstawienia realizuje także poza granicami Polski (słynna inscenizacja „Doktora Fausta” Tomasza Manna w Berlinie). Doceniany poza Polską Krzysztof Warlikowski wystawia między innymi spektakle Szekspirowskie: w Mediolanie, Tel Awiwie, Zagrzebiu, Stuttgartcie. Jego inscenizacje są kontrowersyjne, podlegają dyskusjom o granice w sztuce, o granice pracy z aktorem i eksperymentu z widzem.

FILM

Wybitni twórcy polskiego kina wywodzą się spośród wykładowców i absolwentów Szkoły Filmowej w Łodzi (powstała w 1948 r.). Łódzka szkoła wykształciła wielu cenionych na świecie reżyserów, operatorów, aktorów.

Twórczość takich artystów jak: Wojciech Has (1925–2000), Tadeusz Konwicki, Kazimierz Kutz, Janusz Morgenstern (1922–2011), Stanisław Różewicz (1924–2008), Jerzy Passendorfer (1923–2003), Andrzej Munk (1921–1961), Andrzej Wajda, rozliczała się z polskimi mitami narodowymi, nawiązywała do II wojny światowej. Przez francuskich krytyków nurt tej twórczości został określony mianem Polskiej Szkoły Filmowej. Absolwentem szkoły jest też należący do światowej czołówki reżyserów Roman Polański („Nóż w wodzie”, „Dziecko Rosemary”, „Pianista”). W 2000 r. Andrzej Wajda otrzymał Oscara za całokształt twórczości. Jego filmy „Popiół i diament”, „Człowiek z żelaza”, „Człowiek z marmuru”, „Ziemia obiecana”, „Katyn” były ważne w historii kina polskiego, bo pokazywały wydarzenia przełomowe dla Polaków. Twórcą polskiego „kina moralnego niepokoju” jest Krzysztof Zanussi („Barwy ochronne”). W latach 90. wielką popularność zyskały filmy Krzysztofa Kieślowskiego (1941–1996), filmy uniwersalne w treści, przejmujące, które dotykały problemów moralnych nurtujących człowieka („Dekalog”, „Podwójne życie Weroniki”, „Trzy kolory”). W Hollywood tworzą między innymi Agnieszka Holland („Tajemniczy ogród”, „Trzeci cud”), Jerzy Skolimowski („Na samym dnie”), Lech Majewski („Młyn i krzyż”).

Doceniono też polską szkołę filmu animowanego (w 1982 r. za „Tango” nagrodzono Oscarem Zbigniewa Rybczyńskiego). Czerpiący z dokonań pol-

Еще одна вершина театрального мира — Ежи Гжегожевский (1935—2005), автор глубоко ироничных спектаклей. Как и Ежи Гротовский, он пытается стереть границу между актером и зрителем, меняет их местами. Актерская игра у Гжегожевского — это погоня за настроением, импровизация. В 1980 годах им были поставлены знаменитая «Свадьба» Станислава Wyspiańskiego, «Венчание» Витольда Гомбровича, «Дядя» Мицкевича и другие.

Постановки другого режиссера, вошедшего в историю театра — Ежи Яроцкого (1929—2012), точно, по делу и аскетично обращаются к темам бытия, к анализу состояния человека на рубеже веков. Яроцкий уделял огромное внимание работе с актером, в его постановках все гармонично — сценография, слово, замысел.

Юзеф Шайна (1922—2008) в своих спектаклях искал ответы на вопросы о смысле искусства и месте творца в современном мире.

Выдающийся режиссер Кристиан Люпа был настоящим поэтом театра. в поисках мира ценностей и традиций, он задумывается над его упадком, предпринимает попытки анализировать угрозы. Через спектакль зритель ведет мистика. Наиболее известны его постановки Рилке, Булгакова, Броча.

В последнее десятилетие XX века дебютировали воспитанники Люпы: Гжегож Яжина, Кшиштоф Варликовский и Агнешка Глинская. Гжегож Яжина — великий экспериментатор; пастиш и игра театральными условностями не дают оценить его творчество однозначно. Свои спектакли он ставит не только в Польше, но и за границей (известная постановка «Доктора Фауста» Томаша Манны в Берлине). Заслуживший мировое признание Кшиштоф Варликовский ставил пьесы Шекспира в Милане, Тель-Авиве, Загребе, Штуттгарте. Его постановки противоречивы и спорны с точки зрения границ в искусстве, границ работы с актером, эксперимента со зрителем.

КИНЕМАТОГРАФ

Многие выдающиеся польские кинематографисты принадлежат к числу преподавателей и выпускников основанной в 1948 году Лодзинской киношколы. Это учебное заведение воспитало признанных во всем мире режиссеров, операторов и актеров.

Творчество Войцеха Хаса (1925—2000), Тадеуша Конвицкого, Казимежа Куца, Януша Моргенштерна (1922—2011), Станислава Ружевица (1924—2008), Ежи Пассендорфера (1923—2003), Анджея Мунка (1921—1961), Анджея Вайды развенчивало польскую национальную мифологию, обращалось к тематике Второй мировой войны. Французские критики назвали это течение «Польской школой кинематографа».

Выпускник лодзинской школы — один из ведущих мировых режиссеров Роман Полански («Нож в воде», «Ребенок Розмари», «Пианист»). в 2000 году премию «Оскар» за выдающийся вклад в киноискусство получил Анджей Вайда. Его фильмы «Пепел и алмаз», «Человек из железа», «Человек из мрамора», «Земля обетованная», «Катынь» важны в истории польского кинематографа тем, что показывают переломные для поляков исторические события. Кшиштоф Занусси — создатель польского «кино морального беспокойства» («Защитные цвета»). в 1990-х годах большую популярность завоевали фильмы Кшиштофа Кеслёвского (1941—1996), универсальные по содержанию, пронзительные, касавшиеся волнующих человека моральных проблем («Декалог», «Двойная жизнь Вероники», «Три цвета»). в Голливуде работают Агнешка Холланд («Таинственный сад», «Третье чудо»), Ежи Сколимовский («На самом дне»), Лех Маевский («Мельница и крест»).

skiej grafiki film animowany znalazł godnych następców, Tomasz Bagiński za „Katedrę” otrzymał nominację do Oscara. Do uznanych twórców filmu animowanego zaliczono również Jana Lenicę (1928–2001), Macieja Wojtyszkę, Jerzego Kucia.

Za niezwyklej scenografię do „Listy Schindlera” (1994) przyznano Oscara Ewie Braun i Allanowi Starskiemu. Polscy operatorzy: Witold Sobociński, Sławomir Idziak, Janusz Kamiński, zostali zaliczeni do hollywoodzkiej czołówki. Janusz Kamiński za obraz do „Listy Schindlera” i „Szeregowca Ryana” zdobył za oceanem dwa Oscary (1994, 1999).

Sukcesy odnoszą również twórcy muzyki filmowej – Jan A.P. Kaczmarek (Oscar 2005 za muzykę do filmu „Marzyciel”), Zbigniew Preisner, Wojciech Kilar, Paweł Myketyн.

Czasy przełomu politycznego i gospodarczego były płodne dla filmu dokumentalnego sięgającego do najlepszych wzorów polskiej szkoły dokumentu. Dokument jest świadectwem czasów, w latach transformacji poruszał tematykę obyczajową i społeczną.

Autorzy tacy jak Marcel Łoziński („89 mm do Europy”, „Żeby nie bolało”), Maciej Drygas („Usłyszcie mój krzyk”, „Stan nieważkości”), Andrzej Fidyk („Czas na dokument”, „Defilada”) w telewizji publicznej rejestrowali polską rzeczywistość lat trudnych, przełomowych.

Młodzi twórcy tematów ważnych dla współczesnego pokolenia szukają w historii. Ewa Stankiewicz i Anna Ferens w filmie „Trzech kumpli” przypominały bolesną sprawę ubeckiej infiltracji środowisk antykomunistycznych.

Bartosz Konopka w filmie „Królik po berlińsku” (2010) przypomniał wydarzenia z czasów muru berlińskiego. Jego dokument został nominowany do Oscara.

Należałoby też wymienić twórców i filmy ważne dla polskiej kinematografii: Wojciech Marczewski nakręcił film „Ucieczka z kina Wolność”, którego scenariusz osadzony jest w latach komunizmu, a główną postacią jest cenzor. Ryszard Bugajski swój poruszający i ważny film dokumentujący czasy komunistyczne („Przesłuchanie”) kończył w stanie wojennym. Film na wiele lat odłożono na półki, a on sam wrócił z emigracji do kraju dopiero w 1993 r. Janusz Zaorski jest twórcą „Matki Królów” (1982). Była to poruszająca i tragiczna historia rodziny Królów w komunistycznej rzeczywistości.

Kadr z filmu „Młyn i krzyż”/Кадр из фильма «Мельница и крест»

Kadr z filmu „Sala samobójców”/Кадр из фильма «Зал самоубийц»

Получила признание и польская школа мультипликации, черпающая из достижений польской графики. в 1982 году за «Танго» получил «Оскар» Збигнев Рыбчинский, на ту же премию был номинирован Томах Багиньский за фильм «Собор». Известные польские мультипликаторы — Ян Леница (1928—2001), Мацей Войтышко, Ежи Кутя.

За необыкновенную сценografię к «Списку Шиндлера» (1994) «Оскар» получили Эва Браун и Аллан Старски. Ведущие голливудские операторы — Витольд Собоциньский, Славомир Идзяк, а также Януш Каминьский, который за видеоряд к «Списку Шиндлера» и «Спасению рядового Райана» получил за океаном два Оскара (в 1994 и 1999 году).

Успехов достигают создатели музыки к фильмам — Ян Качмарек («Оскар» 2005 года за фильм «Волшебная страна»), Збигнев Прайснер, Войцех Киляр, Павел Мыкетин.

Эпоха политического и экономического перелома стала плодотворной для режиссеров, обращающихся к лучшим образцам польской документалистики. Их фильмы, в годы преобразований затрагивавшие бытовую и социальную тематику, — свидетельство времени. Польскую действительность тех сложных лет отражали на общественном телевидении такие авторы, как Марцель Лозинский («89 мм от Европы», «Чтобы не было больно»), Мацей Дрыгас («Услышьте мой крик», «Состояние невесомости», Анджей Фидык («Время документального фильма», «Парад»).

Молодые творцы ищут в истории темы, важные для современного поколения. Так, в фильме «Три приятеля» Эва Станкевич и Анна Ференс напомнили о болезненном вопросе проникновения сотрудников Службы безопасности в антикоммунистические круги, а Бартош Конопка в номинированном на Оскар документальном фильме «Кролик по-берлински» (2010) обращается к событиям времен Берлинской стены.

Следует перечислить и фильмы, важные прежде всего для польской кинематографии: «Бегство из кинотеатра «Свобода» Войцеха Марчевского, действие которого разыгрывается во времена ПНР, а главный герой — цензор. Волнующий и важный

Twórcy podejmowali różnorodną tematykę. Jerzy Hoffman sięgnął po „Trylogię” Henryka Sienkiewicza. Nakręcił ku pokrzepieniu serc „Pana Wołodyjowskiego”, „Potop”, „Ogniem i mieczem”.

Magiczny świat polskiej wsi opisał w swoich filmach Jan Jakub Kolski („Jańcio Wodnik”, „Historia kina w Popielawach”, „Jasminum”). Po niekorzystnych osiemdziesiątych latach dla polskiego filmu nastąpił zwrot ku tematyce społecznie zaangażowanej.

Współczesne kino społeczne podejmuje tematy, które sięgają głęboko do naszych serc i sumień, poruszają aktualne, bliskie nam sprawy. Twórcy zwracają uwagę na problemy w rodzinie, społeczne, bezradność, obojętność na drugiego człowieka, pokazują nasze przywary narodowe, zmuszają do refleksji... Polskie filmy zdobywają nagrody na festiwalach filmowych całego świata. Kino Wojciecha Smarzowskiego („Dom zły”, „Wesele”, „Róża”) to kino mocne, dosłowne, które zmusza do głębokiej refleksji, Jan Kidawa-Błoński w „Różyczce” pokazał tragiczny los pisarza Pawła Jasienicy otoczonego agenturą SB. Piotr Trzaskalski w „Edim”, w kinie społecznym próbował pokazać prawdę o człowieczeństwie, Krzysztof Krauze w „Placu Zbawiciela” rodzinę i jej problemy, Robert Gliński w „Cześć, Tereska” młode dziewczyny ze zdegenerowanych rodzin, które stoją przed trudnymi wyborami życiowymi.

Wśród tytułów, które podjęły współczesne problemy społeczne, należy wymienić „Komornika” Feliksa Falka, „Rysę” Michała Rosy, „Dług” Krzysztofa Krauzego, „Rewers” Borysa Lankosza, „Wszystko, co kocham” Jacka Borcucha, „Nie opuszczaj mnie” Ewy Stankiewicz, „Zmruż oczy”, „Sztuczki” Andrzeja Jakimowskiego, „Salę samobójców” Jana Komasy. Historia kina polskiego zatoczyła koło. Powrót do kina ważnego, poruszającego istotne, osadzone w polskiej rzeczywistości tematy, nawiązuje do starej, dobrej tradycji Polskiej Szkoły Filmowej.

MUZYKA

Pierwszym twórcą muzyki współczesnej określono już Karola Szymanowskiego (1880–1937), który w swojej twórczości sięgał do folkloru podhalańskiego zarówno przy balecie „Harnasie”, kantacie „Stabat Mater” czy fortepianowych mazurkach.

To był nowy, zupełnie porywający i odrębny styl narodowy (w XIX wieku zainicjował go Fryderyk Chopin). Po II wojnie światowej podjęło go wielu kompozytorów. Jednym z największych był Witold Lutosławski (1913–1994). Najważniejszym jego dziełem o niezwykle oryginalnym stylu była napisana w 1992 r. IV Symfonia. Najwybitniejszymi konty-

Kadr z filmu „Ogniem i mieczem”/
Kadr z filmu „Ogniem i mieczem”

film „Dopros», в котором Рышард Бугайский документирует времена коммунизма. Эта лента была окончена во время военного положения и на много лет легла на полку, а сам режиссер вернулся из эмиграции только в 1993 году. в картине «Мама Круль и её сыновья» (1982) Януш Заорский показывает трогательную и трагическую историю семьи Крулей в коммунистической реальности.

Kadr z filmu „Defilada”/Кадр из фильма «Парад»

Польские режиссеры поднимали самые разные темы. Ежи Гофман обратился к «Трилогии» Хенрика Сенкевича, сняв «к укреплению сердец» «Пана Володыевского», «Потоп», «Огнем и мечом». Волшебный мир польской деревни изобразил в своих фильмах Ян Якуб Кольский («Янчо-Водяной», «История кино в Попелявах», «Жасмин»).

После неблагоприятных восьмидесятых польский кинематограф вернулся к социально значимой тематике. Современные фильмы поднимают темы, трогающие наше сердце и совесть, актуальные, близкие нам вопросы. Режиссеры обращают внимание на проблемы в семье и обществе, беспомощность, равнодушие к ближнему, обнажают национальные пороки, заставляют задуматься.

Многие фильмы были премированы на мировых кинофестивалях. Это сильные, прямые и глубокие фильмы Войцеха Смажовского «Дом зла», «Свадьба», «Роза», Ян Кидава-Блонский, который в «Розочке» показал трагическую судьбу писателя Павла Ясеницы, окруженного агентами Службы безопасности, Петр Тшаскальский, фильмом «Эди» пытавшийся показать правду об обществе и человечности, «Площадь Спасителя» Кшиштофа Краузе, посвященная семье и ее проблемам. Роберт Глинский в «Привет, Терезка» поднимает тему молодых девушек из неблагополучных семей, перед которыми встает непростой жизненный выбор.

Среди произведений о социальных проблемах современности следует упомянуть и «Судебного исполнителя» Феликса Фалька, «Трещину» Михала Росы, «Долг» Кшиштофа Краузе, «Реверс» Бориса Лянкоша, «Все, что я люблю» Яцека Борцуха, «Не оставляй меня» Евы Станкевич, «Зажмурь глаза» и «Штучки» Анджея Якимовского, «Зал самоубийц» Яна Комасы. История совершила крут: на экраны вернулись серьезные фильмы, затрагивающие важные темы польской действительности, вернулись добрые традиции польской школы кинематографа.

МУЗЫКА

Первым польским композитором современного периода называли еще Кароля Шимановского (1880—1937), который в своем творчестве, например, балете «Харнаси», кантате «Stabat Mater» и mazurках для фортепиано, обращался к фольклору Подгалья. Это был новый, захватывающий и самобытный национальный стиль, основоположником которого в XIX веке стал Фредерик Шопен.

nuatorami tego nurtu w nowych czasach byli Henryk Górecki, Wojciech Kilar, Krzysztof Penderecki. Po otwarciu Polski na świat w latach 60. to „polska szkoła kompozytorska”, która rozwijała oryginalny styl zwany sonoryzmem (polegał on na użyciu tradycyjnych instrumentów i poszukiwaniu nowych efektów dźwiękowych), zachwycała i zainteresowała Europę. Polscy kompozytorzy, którzy wcześniej nie mieli kontaktów z europejskim nowym nurtem muzyki, wnieśli do ogólnoeuropejskich prądów artystycznych nową, polską jakość. Niebagatelne znaczenie dla powstania „polskiej szkoły kompozytorskiej” miało powołanie do życia w październiku 1956 r. międzynarodowego festiwalu muzyki współczesnej Warszawska Jesień. „Święto wiosny” Igora Strawińskiego okazało się wielkim wydarzeniem muzycznym Warszawskiej Jesieni, innym, późniejszym w czasie, premiera w 1999 r. „Heart Piece – Double Opera” Krzysztofa Knitla, który skomponował ją z amerykańskim kompozytorem Johnem Kingiem.

W późniejszym czasie artyści polscy zostali też odkryci dla świata w muzyce całkowicie odmiennej, która charakteryzowała się nowym brzmieniem. Ogromnie utalentowani twórcy wnieśli do dorobku europejskiego nową jakość. Przełomowym momentem rozwoju kariery kompozytorskiej i estetyki muzycznej Krzysztofa Pendereckiego stała się napisana na zamówienie radia w Kolonii „Pasja według świętego Łukasza” (1965). „Pasja” rozpoczęła w twórczości Pendereckiego serię wielkich dzieł oratoryjno-kantatowych o charakterze religijnym i momentów symfonicznych odwołujących się do estetyki późnoromantycznej.

Penderecki jest najwszechstronniejszym polskim twórcą drugiej połowy XXI wieku – symfonicznych dzieł oratoryjnych, operowych, symfonii i koncertów instrumentalnych sięgających do kultury Wschodu Europy, Zachodu, chorału średniowiecznego po awangardę.

Do twórców „polskiej szkoły kompozytorów” należą również Kazimierz Serocki (1922–1981), Zbigniew Bargielski, Tadeusz Baird (1928–1981), Włodzimierz Kotoński, Bogusław Schaeffer. Mimo że twórców tej szkoły łączyło wiele (głównie prymat barwy dźwięku nad innymi komponentami), to jednak różniły ich rozwiązania estetyczne i często całkowicie odmienne rozwiązania techniczne.

Świat zachwycała też muzyka Góreckiego, który stał się popularny za sprawą III symfonii – „Symfonii pieśni żałosnych” (1976). Nową perspektywę słuchaczom spoza Polski stworzyła religijna wymowa muzyki Góreckiego. Folklorizm muzyki trafił na dobry czas – na zainteresowanie muzyką tradycyjną, na czas mody na „muzykę świata”.

Krzysztof Penderecki/Кшиштоф Пендерецкий

После Второй мировой войны этот стиль подхватили многие композиторы. Одним из крупнейших его представителей был Витольд Лютославский (1913—1994), самыми важными и необычайно оригинальными произведениями которого были написанная в 1958 году «Траурная музыка» и созданная в 1992 году Четвертая симфония. Уже при жизни его называли композитором прекрасного и считали «классиком современности».

В новое время наиболее выдающимися продолжателями этого течения стали Хенрик Гурецкий, Войцех Килар и Кшиштоф Пендерецкий. После открытия Польши миру в 1960-х годах именно «польская школа композиции», развивавшая оригинальный стиль, так называемый «соноризм» (он заключался в использовании традиционных инструментов и поиске новых звуковых эффектов) восхитила и заинтересовала Европу. Польские композиторы, не имевшие до этого контактов с новыми европейскими веяниями в музыке, привнесли в них свое, польское качество. Огромное значение для возникновения национальной школы было создание в октябре 1956 года международного фестиваля современной музыки «Варшавская осень». Одним из больших музыкальных событий фестиваля стал «Праздник весны» Игоря Стравинского, другим позднее стала премьера в 1999 году «Heart Piece — Double Opera» Кшиштофа Книттеля, написанная им в соавторстве с американским композитором Джоном Кингом.

В более поздний период мир открыл совершенно иную польскую музыку, новое звучание. Так, переломным моментом развития композиторской карьеры и музыкальной эстетики Кшиштофа Пендерецкого стали написанные по заказу кельнского радио «Страсти по Луке» (1965). Они положили в его творчестве начало серии больших ораторско-кантатных произведений религиозного характера, а также симфонических сочинений в эстетике позднего романтизма. Пендерецкий — самый всесторонний польский композитор второй половины XX века. Ему принадлежат симфонические оратории, оперы, симфонии и инструментальные концерты, обращающиеся к культурам Восточной Европы, Запада, средневековым хоралам и авангарду.

К создателям «польской школы композиции» принадлежат также Казимеж Сероцкий (1922-1981), Збигнев Баргельский, Тадеуш Бэрд (1928—1981), Влодзимеж Котоньский, Богуслав Шеффер. Представителей этой школы объединяло многое (главным образом примат окраски звука над другими элементами), однако они прибегали к совершенно иным эстетическим, а часто и техническим решениям.

Wojciech Kilar/Войцех Килар

Z ogromnym uznaniem odnosimy się do dorobku Wojciecha Kilara, twórcy muzyki filmowej do wielkich produkcji Hollywood, kompozytora muzyki do obrazów Andrzeja Wajdy.

Muzykę do filmu pisze też doceniany w Hollywood Zbigniew Preisner, Jan A.P. Kaczmarek odniósł niesłychany sukces, zdobywając Oscara w 2005 r. za muzykę do filmu „Marzyciel”, niezwykle nastrojową muzykę filmową, teatralną komponował Andrzej Kurylewicz (1932–2007).

Muzyczne dokonania Witolda Lutosławskiego wpisały go w krąg najwybitniejszych dokonań całego stulecia. W 1958 r. skomponował „Muzykę żałobną”, a w 1992 cztery symfonie. Za życia określono go kompozytorem piękna – uważano go za „klasyka współczesności”. Muzyka Lutosławskiego jest charakterystyczna, rozpoznawalna.

W latach 80., 90. XX w. młodszy kompozytorzy, przedstawiciele estetyki postmodernistycznej, posługujący się urozmaiconą konwencją stylistyczną – Paweł Szymański, Paweł Myketyń, Eugeniusz Knapik – zostali laureatami nagród Międzynarodowej Trybuny Kompozytorów (1984, 1994, 1995).

Obraz polskiej muzyki ostatnich lat jest wielowymiarowy i wielowątkowy, co czyni propozycję muzyczną z Polski wyjątkową. Wielu kompozytorów, którzy z przyczyn politycznych wyemigrowali z kraju, z powodzeniem kontynuowało swoją pracę na obczyźnie. Do najwybitniejszych należał Andrzej Panufnik (1914–1991), twórca dzieł symfonicznych, do których inspiracją była muzyka ludowa, dawna i motywy religijne wywodzące się z katolicyzmu (wyemigrował do Wielkiej Brytanii), w Paryżu tworzył Roman Palester (1907–1989). Muzykę Zygmunta Mycielskiego (1907–1987) i Stefana Kisielewskiego (1911–1991) skazano w komunistycznej Polsce na nieobecność.

OPERA WSPÓŁCZESNA

Gatunek operowy jest z powodzeniem tworzony i wykonywany przez polskich artystów. „Król Roger” Karola Szymanowskiego, „Raj utracony”, „Król Ubu”, „Czarna

Мир восхищался музыкой Гурецкого, который приобрел популярность благодаря Третьей симфонии — «Симфонии печальных песен» (1976). Религиозное измерение его музыки создавало новую перспективу для иностранных слушателей. Фольклоризм музыки пришелся вовремя и совпал с интересом к традиционной музыке, модой на «музыку мира».

С огромным удовольствием мы слушаем сочинения Войцеха Килара, создателя музыки для больших голливудских кинолент и картин Анжея Вайды. Саундтреки к фильмам пишет и получивший признание в США Збигнев Прайснеру Неслыханного успеха добился Ян Качмарек, получив в 2005 году премию «Оскар» за фильм «Волшебная страна». Чрезвычайно эмоциональную музыку для театра и кино писал Анжей Курылевич (1932—2007).

В 80 и 90-х годах XX века появилось молодое поколение — Павел Шиманьски, Павел Мыкетин, Эугениуш Кнапик. Эти представители постмодернистской эстетики, творившие в разнообразной стилистической манере, в 1984, 1994 и 1995 году становились лауреатами конкурса «Международная трибуна композиторов».

Многие композиторы, по политическим причинам эмигрировавшие из страны, с успехом продолжали работу на чужбине. К наиболее выдающимся из них принадлежал уехавший в Великобританию Анжей Пануфник (1914—1991), создатель десяти симфоний, вдохновением для которых были народные мелодии и музыка прошлого, а также католические мотивы. В Париже работал Роман Палестер (1907—1989). Музыка Зигмунта Мыцельского (1907—1987) и Стефана Киселевского (1911—1991) в ПНР была приговорена к забвению.

Польская музыка последних лет многомерна и сложна, и это делает музыкальное предложение Польши особым.

СОВРЕМЕННАЯ ОПЕРА

В жанре оперы успешно работают многие польские композиторы и исполнители. С мировых сцен не сходят «Король Рогер» Кароля Шимановского, «Потерянный

maska” Krzysztofa Pendereckiego, „Śmierć Don Juana” Romana Palestra, twórczość Krzysztofa Knitla, Joanny Bruzdowicz, „Manekiny” Zbigniewa Rudzińskiego, „Pan Marimba” Marty Ptaszyńskiej nie schodzą ze scen operowych świata. Opery komponują: Paweł Myketyн, Zygmunt Krauze.

Reżyser teatralny i filmowy Mariusz Treliński wystawia opery w Polsce i na całym świecie; w nowojorskiej Metropolitan Opera, w Washington Opera, w warszawskim Teatrze Wielkim. Współczesna Polska pobrzmiewa muzyką na koncertach w filharmonii, w teatrach muzycznych i na operowych scenach. Spośród kilkunastu festiwali, które mają dużą rangę na świecie, można wyróżnić Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy im. Henryka Wieniawskiego w Poznaniu i Konkurs Chopinowski.

Polscy muzycy i wykonawcy znajdują się w ścisłej światowej czołówce, a ich kalendarze wypełnione są na wiele lat do przodu. Nasi wielcy śpiewają na wszystkich znaczących scenach operowych świata: Wiesław Ochman, Stefania Toczyska, Ewa Podleś, Teresa Żylis-Gara, dyrygent Jerzy Semkow, Jerzy Maksymiuk, Agnieszka Duczmal, pianista Krystian Zimerman, Janusz Olejniczak, Stanisław Drzewiecki.

JAZZ

Prawdziwy rozkwit polskiej sceny jazzowej miał miejsce w latach 50. i 60. Wybitnym twórcą, kompozytorem, pianistą był Krzysztof Komeda Trzcіński (1931–1969). W 1965 r. kwintet Komedy nagrał najciekawszy i najbardziej uznany album w historii polskiego jazzu „Astigmatic”. Wybitny, niezwykle utalentowany jest Michał Urbaniak. Kompozytor gra na skrzypcach i saksofonie tenorowym. Urbaniak odniósł światowy sukces, koncertując z Urszulą Dudziak i największymi sceny jazzowej. Wydał kilkanaście płyt. Ogromne sukcesy za oceanem odnosi Grażyna Auguścik, która koncertuje na całym świecie, zdobywając prestiżowe nagrody. Nagrała kilkanaście różnorodnych płyt z najwybitniejszymi muzykami. Koncerty Grażyny Auguścik są zawsze wydarzeniem artystycznym. Wybitnymi muzykami są Andrzej Jagodziński, Leszek Możdżer, Włodzimierz Nahorny, Tomasz Stańko, Adam Makowicz, Wojciech Karolak.

SZTUKA

Rozkwit Polskiej Szkoły Plakatu znanej na świecie przypada na lata 70. Wybitnymi twórcami plakatu byli: Henryk Tomaszewski (1914–2005), Waldemar Świerzy, Jan Lenica (1928–2001), Jan Młodożeniec (1929–2000). Twórczość tych wybitnych artystów okazała się ponadczasowa. Prace były charakterystyczne, ponieważ posługiwały się znakiem, symbolem, skrótem, abstrakcją, a jednocześnie były niesamowicie komunikatywne i uniwersalne. Oszczędny w formie i przekazie plakat był wymowny, jednocześnie dosłowny, czasami absurdalny, ale głęboko przemysłany. Polacy odnieśli światowy sukces i naturalną konsekwencją stało się otwarcie pierwszego na świecie Muzeum Plakatu w Warszawie (1968).

Koncepcja tak zwanego polskiego plakatu ukształtowana w latach 50., 60. pozostała żywa i aktualna do dzisiaj. Krytycy jednogłośnie orzekli, że Piotr Młodożeniec i Marek Sobczyk, kontynuując tradycję, stworzyli w latach 90. najciekawsze zjawisko graficzne.

рай», «Король Убю», «Черная маска» Кшиштофа Пендерецкого, «Смерть Дон Жуана» Романа Палестера, «Манекены» Збигнева Рудзинского, «Пан Маримба» Марты Пташинской, сочинения Кшиштофа Книттеля и Йоанны Бруздович, Павла Мыкетина, Зигмунта Краузе.

Мариуш Трелинский, режиссер театра и кино, ставит оперы в Польше и за рубежом: в нью-йоркской Метрополитен-опера, в Вашингтонской опере, в варшавском Большом театре. Сегодняшняя Польша гремит музыкой в филармониях, музыкальных театрах, на оперных сценах. Среди десятка с лишним фестивалей мирового уровня можно выделить Международный конкурс скрипачей имени Генрика Венявского в Познани, а также Конкурс пианистов имени Шопена.

Польские музыканты и исполнители входят в круг звезд мировой величины, а график их выступлений расписан на много лет вперед. Наши великие соотечественники поют на всех важных оперных сценах мира. Среди них Веслав Охман, Стефания Точиска, Эва Подлеś, Тереза Жилис-Гара, дирижер Ежи Семков, Ежи Максимиук и Агнешка Дучмал, пианисты Кристиан Цимерман, Януш Олейничак и Станислав Джевецкий.

ДЖАЗ

Расцвет польской джазовой сцены пришелся на 1950—1960-е годы. Выдающимся композитором и пианистом был Кшиштоф Комеда (1931—1969). В 1965 году его квинтет записал альбом «Astigmatic» — самый интересный и признанный в истории польского джаза. Выдающийся, необычайно талантливый джазовый скрипач и тенор-саксофонист Михал Урбаняк снискал мировую славу, концертируя с Урсолой Дудзяк и другими видными представителями джазовой сцены, выпустил более десяти дисков. Серьезных успехов добилась Гражина Аугустик. Она концертирует по всему миру, завоевывая престижные премии, записала более десяти дисков вместе с известнейшими музыкантами. Ее концерты — всегда большое событие. Нельзя не упомянуть Анджея Ягодзиньского, Лешека Можджера, Влодзимежа Нагорного, Томаша Станько, Адама Маковича, Войцеха Кароляка.

ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЕ ИСКУССТВО

Расцвет знаменитой польской школы плаката приходится на 1970-е годы. Видными ее представителями были Хенрик Томашевский (1914—2005), Вальдемар Свежи, Ян Леница (1928—2001), Ян Млодоженец (1929—2000). Работы этих выдающихся графиков пережили свое время — их выделяло использование знаков, символов, сокращений, абстракции в сочетании с необычайной коммуникативностью и универсальностью. Экономный по форме и изобразительным средствам плакат сохранял выразительность и прямоту, иногда был абсурдным, но при этом глубоко продуманным. Естественным следствием всемирного успеха стало открытие первого в мире Музея плаката в Варшаве (1968).

Концепция так называемого польского плаката, сформулированная в 1950 и 1960-х годах жива и актуальна и сегодня. По единодушному мнению критики крайне интересная графика Петра Млодоженца и Марека Собчика в 1990-х годах продолжает эти традиции.

W latach 80., w stanie wojennym, w okresie oporu wobec władzy powstawała tak zwana kultura niezależna. Prace Jerzego Kaliny prezentowane były przy kościołach katolickich, gdzie sztuka i artyści znaleźli w tym czasie schronienie.

Lata 80. to powrót do tradycyjnych gatunków sztuki – malarstwa i rzeźby (działalność Grupy – Jarosława Modzelewskiego, Marka Sobczyka, Waldemara Pawłaka, Tomasza Ciecierskiego, Edwarda Dwurnika).

Lata 90. wykreowały nowe postawy artystów – krytykę wszystkich aspektów życia publicznego, które ograniczały wolność artysty (Zofia Kulik, Zbigniew Libera). Artyści nauczyli się też korzystać z mediów – z przekazu, z wideo, komputerów, instalacji, fotografii, promocji.

Lata wolności to powrót do malarstwa, instalacji. Leon Tarasewicz, który przekładał tradycję pejzażu, tworzy malarskie instalacje na otwartej przestrzeni. Robert Maciejuk w swoim malarstwie wykorzystuje wszystkie znaki i symbole, które funkcjonują w obiegu.

Polska sztuka współczesna znana jest na świecie głównie dzięki pracom Magdaleny Abakanowicz (tworzy monumentalne tkaniny „abakany”, rzeźby, instalacje), Romana Opalki (1931–2011) – pokazuje w twórczości upływające życie, Tadeusza Kantora (1915–1990), Aliny Szapocznikow (1926–1973) – rzeźba o niezwyklej ekspresji, rzeźbiarki Katarzyny Kobro (1898–1951). Swoje miejsce i uznanie zyskała też grupa twórców Komitetu Paryskiego, która rozwijała doświadczenia postimpresjonizmu, kontynuowane po II wojnie światowej – Jan Cybis (1897–1972), Piotr Potworowski (1898–1962), Józef Czapski (1896–1993).

Ze środowiska Grupy Krakowskiej wywodzą się Jerzy Nowosielski (1923–2011), Tadeusz Brzozowski (1918–1987). Warty jest odnotowania twórczość Mirosława

Magdalena Abakanowicz/Магдалена Абаканович

Przed stoiskiem Barbary Hoff/У стенда Барбары Хофф

Во времена военного положения, в период противостояния власти, родилась так называемая независимая культура. Например, работы Ежи Калины демонстрировались у костелов, где в то время нашлось прибежище искусству и художникам.

1980-е годы — это возвращение к традиционным художественным жанрам — живописи и скульптуре, время деятельности творческого объединения «Группа», в которое входили Ярослав Модзелевский, Марек Собчик, Вальдемар Павляк, Томаш Цецерский, Эдвард Двурник.

Ситуация 1990-х привела к изменению позиции творцов и критике всех аспектов общественной жизни, сковывающих свободу искусства (Зоя Кулик, Збигнев Либера). Художники научились пользоваться средствами масс-медиа — видео, компьютерной техникой, фотографией, рекламой. В эти годы происходит возвращение к живописи и инсталляции. Леон Тарасевич, следующий традиции пейзажа, создает художественные инсталляции в пленере. Роберт Мацеюк в своей живописи использует все находящиеся в обращении знаки и символы.

Современное польское искусство известно в мире благодаря работам Магдалены Абаканович (создает монументальные ткани — «абаканы», скульптуры, инсталляции), Романа Опалки (1931—2011), который показывает уходящую жизнь, ТADEUSZA KANTORA (1915—1990), по необыкновенной экспрессивности скульптур АЛИНЫ ШАПОЧНИКОВ (1926—1973) и КАТАЖИНЫ КОБРО (1898—1951). Признание и место в искусстве заслужила группа творцов, связанных с Парижским комитетом и развивавших после Второй мировой войны опыт постимпрессионизма: это ЯН ЦЫБИС (1897—1972), ПЕТР ПОТВОРОВСКИЙ (1898—1962), ЮЗЕФ ЧАПСКИЙ (1896—1993).

Из среды Краковской группы вышли Ежи Новосельский (1923—2011) и ТАДЕУШ БЖОЗОВСКИЙ (1918—1987). Стоит отметить волнующие работы Мирослава

Abakany/Абаканы

Balki, jego prace dotyczące problemów Holokaustu są poruszające. Autor sprzeciwia się w swojej twórczości naruszaniu granic intymnych człowieka.

Jeden z najważniejszych polskich malarzy współczesnych Stefan Gierowski (ur. 1925) w swojej malarskiej twórczości abstrakcyjnej łączył awangardę z wrażliwością kolorystów, a w czasach komunistycznego zniewolenia z moralnym przesłaniem. Kompozycje Gierowskiego wyróżnia porządek, moralny ład i harmonia kompozycji. W latach 70. patronował Tomaszowi Ciecierskiemu, Edwardowi Dwurnikowi, Łukaszowi Karolkiewiczowi. Ta grupa wprowadziła do swoich obrazów narrację z filozoficznym przesłaniem.

W Polsce głównymi bastionami sztuki nawiązującej do awangardy przez ostatnie dziesięciolecia były Muzeum Sztuki w Łodzi i warszawska Galeria Foksal.

Rolę wystawienniczą sztuki współczesnej kontynuują Centrum Sztuki Współczesnej mieszczące się w Zamku Ujazdowskim w Warszawie, salon wystawowy Zachęta w Warszawie oraz wiele prywatnych galerii. Od okresu międzywojennego silną pozycję ma na świecie polska fotografia artystyczna i dokumentalna.

Sukcesy artystyczne za granicą odnosiło wielu naszych artystów: Franciszek Starowieyski (1930–2009), Franciszek Maśluszczak, Zdzisław Beksiński (1929–2005), Stasys Eidrigevicius, rzeźbiarz Igor Mitoraj, malarze i ilustratorzy emigracyjni: Andrzej Dudziński, Rafał Olbiński, Jan Sawka (1946–2012), Andrzej Czeczot (1933–2012), fotograf Ryszard Horowitz.

Obecna jest na świecie nowa fala popularności i sukcesów najmłodszego pokolenia malarzy: Marcina Maciejewskiego, Wilhelma Sasnała, Jadwigi Sawickiej i innych. Świadczy to o powrocie, renesansie malarstwa, a ich międzynarodowe sukcesy o ekspansji polskiej sztuki.

Балки на тему Холокоста. Своим творчеством автор противостоит нарушению границ человеческой интимности.

Один из важнейших современных абстракционистов — Стефан Геровский (родился в 1925 году). в своей живописи он соединяет авангард с чувствительной цветовой гаммой. Произведения Геровского отличаются моральным порядком и гармонией композиции. в 1970-х годах он был покровителем Томаша Цецерского, Эдварда Двурника, Лукаша Каролькевича, которые ввели в свои картины философский нарратив.

Главными бастионами художников, обращающихся к авангарду, в последние десятилетия стали Музей искусства в Лодзи и варшавская Галерея «Foksal». Показы продолжают проходить в Центре современного искусства в Уяздовском замке в Варшаве, выставочном салоне «Захента» в Варшаве и многочисленных частных галереях.

Со времен Второй республики сильные позиции в мире занимает польская художественная и документальная фотография.

Многие деятели искусства добились творческого успеха за границей. Это Францишек Старовойский (1930—2009), Францишек Маслюшак, Здзислав Бексиньский (1929—2005), Стасис Эйдригявичюс, скульптор Игорь Миторай, эмигрантские художники и иллюстраторы Анджей Дудзинский, Рафал Ольбиньский, Ян Савка (1946—2012), Анджей Чечот (1933—2012), фотограф Рышард Горовиц.

В мире набирает силу новая волна популярности и успехов польских художников, на этот раз самого молодого поколения: Мартина Мацеевского, Вильгельма Сасналя, Ядвиги Савицкой и других. Это свидетельствует о возвращении, ренессансе живописи, об экспансии польского искусства.

ДИЗАЙН

Рост экономики Польской Народной Республики и привлечение в 1960-х годах инвестиций вызвали увеличение потребительского спроса и необходимость в современном дизайне. На рынке появились новые товары, спроектированные польскими специалистами: граммофон «Bambino», радио «Ramona», радиоприемник «Ewa», керамика и бытовое стекло, сегментная мебель авторства Богуславы и Чеслава Ковальских.

В 1959 году возникла первая официальная профильная организация — Совет дизайна и эстетики промышленной продукции. в начале 1960-х прошли I и II выставки — ярмарки промышленного дизайна, заложившие фундамент международного сотрудничества и творческого обмена. в сфере интересов польских проектировщиков находились интерьеры жилых помещений, рабочая одежда и эргономика.

В 1970-е годы продолжился рост потребления и инвестиций потенциала Народной Польши, связанный с притоком иностранного капитала в виде государственных займов у западных государств. Инвестиции шли в электронную, энергетическую, легкую и автомобильную промышленность. По стилистике работы польских дизайнеров были сравнимы с западными аналогами и вписывались в мировые тенденции. в области моды предвестником положительных перемен стала марка Hoffsland Барбары Хофф. в программе художественных вузов были созданы дизайнерские факультеты.

Однако 1980-е годы крайне негативно сказались на мире дизайна: в условиях военного положения развитие экономики замедлилось, жизнь поляков стала менее публичной. Упадок дизайна усугубляло отсутствие товаров и возможностей их производства, нехватка сырья.

WZORNICTWO

W gospodarce, która była w latach 60. sterowana centralnie, podniesiono poziom inwestycji. Wraz ze wzrostem konsumpcji wzrastała rola wzornictwa. Na rynku pojawiały się nowe, zaprojektowane przez polskich twórców produkty. Nowoczesne wzornictwo lat 60. reprezentowały gramofon Bambino, radio Ramona, radioodbiornik Ewa, ceramika i szkło użytkowe, meble segmentowe autorstwa Bogusławy i Czesława Kowalskich.

W roku 1959 powołano pierwszą oficjalną organizację, Radę Wzornictwa i Estetyki Produkcji Przemysłowej. Na początku lat 60. zorganizowano I i II wystawę – Targi Wzornictwa. To był początek współpracy i wymiany polskiego wzornictwa z międzynarodowym. W głównym obszarze zainteresowania projektantów były wnętrza mieszkalne, odzież robocza i ergonomia.

W latach 70. zwiększono poziom konsumpcji, potencjał inwestycyjny rósł w miarę zwiększania obcego kapitału, głównie pochodzącego z pożyczek, jakie ówczesna władza zaciągała na Zachodzie. Inwestowano w przemysł elektroniczny, elektryczny, lekki i motoryzacyjny. Stylistyka polskich projektantów była porównywalna pod względem wzorniczym z Zachodem, wpisywała się w światowe tendencje. Prekursorem pozytywnych zmian na przykład w dziedzinie mody była marka Hoffland Barbary Hoff. W programie wyższych uczelni artystycznych tworzone wydziały wzornictwa.

Lata 80. były dla wzornictwa i projektantów czasem destrukcji. Życie obywateli w stanie wojennym zeszło do podziemia, zahamowany został rozwój gospodarki. Brak towarów, możliwości ich produkcji, brak surowców spowodował upadek wzornictwa.

W latach 90. Polska wkroczyła w okres transformacji i rynek zaczął się wypełniać towarami z zagranicy. Miały one wysoką jakość, estetykę i korzystne ceny. Rynek został w tamtym czasie również nasycony tanimi towarami bez żadnej jakości.

Ceramika Barbary Lorek/Керамика Бабрабы Лёрек

В 1990-е годы Польша вошла в период преобразований и рынок начал заполняться импортными товарами — как качественным с хорошей эстетикой и по выгодным ценам, так и дешевым низкосортным ширпотребом.

В ответ на вызовы времени в Польше начали появляться местные компании, часто семейные, и индивидуальных дизайн-студии. в новой ситуации нужно было стать креативным, быстро учиться управлять фирмой, ориентироваться в незнакомых условиях (компьютеризация, четкое управление, жесткая конкуренция).

В этот период было организовано много конкурсов и выставок, в том числе Биенале дизайнерского искусства. в то же время польский дизайн столкнулся с серьезным барьером на этапе внедрения проектов в производство — часто это граничило с чудом.

2000—2010 годы — время нового открытия миру. Осознание, что дизайн является носителем старых ценностей и традиций, элементом построения национальной идентичности и вкладом в культурное наследие народа, вдохновляло многих художников и позволяло заинтересовать своим нешаблонным творчеством жителей других стран. Использование их творческого потенциала оказалось выгодным и для государства.

Сегодня польский промышленный дизайн преподают во всех профильных вузах, а польские проектировщики пользуются популярностью во всем мире. Они не связаны комплексами и невероятно креативны. Дизайн и проектирование вышли на первый план в польской архитектуре и декоре интерьеров. Польские архитекторы держат марку, выигрывают конкурсы, их приглашают к сотрудничеству.

Значимые фамилии и дизайнерские фирмы: Томаш Рыгалик (мебель), Бася и Петр Лёрек (фарфор), Studio projektowe 1:1, Quba Design (интерьеры), MoHo Design (современные ковры с художественной вырезкой в национальном стиле), Aze Design, Анна Седаleckая и Радослав Ахрамович (люстры), Puff-Buff, Петр Кухчиньский.

ПОСТСКРИПТУМ

Жизненные приоритеты и творческий путь польских деятелей искусства бывали непохожи друг на друга. Одни были членами «Солидарности», защищали репрессированных коллег в период Военного положения, другие не поддерживали бойкот Польского телевидения и полностью сотрудничали с властями ПНР. Некоторые попеременно сотрудничали и с властью, и с оппозицией.

В годы коммунизма многие пробовали обойти цензуру с помощью гротеска, абсурда, нюансов и недоговорок, выбирали эмиграцию, или были к ней принуждены. Бывали попытки половинчатого сотрудничества, но за таким творческим и жизненным выбором часто скрывались личные драмы. Следовать собственной совести и правде было непросто, а ведь именно в них лежит ключ к достижению успеха и вечности в искусстве. История культуры знает людей, которые непоколебимо шли своим путем, но знает и творцов, выброшенных на обочину отсутствием одобрения, преследованиями и препонами со стороны властей, заплативших высокую цену сломанными жизнями, перечеркнутым и недооцененным творчеством.

В мире Польша продолжает восприниматься через призму исторических и культурных стереотипов. Пропаганда в области культуры всегда была важна, но в настоящее время становится приоритетной. Это обязанность не только государства: участвовать в популяризации польской культуры по силам каждому поляку.

W odpowiedzi na wyzwania nowych czasów zaczęły w Polsce powstawać rodzime firmy, często rodzinne, indywidualnych projektantów. Nowa sytuacja wymusiła kreatywność, szybko naukę prowadzenia firmy i radzenia sobie w nieznanych dotąd uwarunkowaniach (zastosowanie komputerów, sprawne zarządzanie, sprostanie konkurencji).

W latach 90. zorganizowano wiele konkursów i wystaw, między innymi Biennale Sztuki Projektowania. Rodzime wzornictwo napotkało jednak olbrzymią barierę, jaką było wdrażanie projektów do produkcji, bo to często granaczyło z cudem.

Lata 2000–2010 stały się nowym otwarciem na świat. Świadomość, że z jednej strony wzornictwo jest nośnikiem starych wartości, tradycji (elementem budowania tożsamości narodowej i ogromnym wkładem w dziedzictwo kulturowe narodu), była inspiracją dla wielu artystów i sposobem na zainteresowanie swoją odrębną twórczością w innych krajach. Wykorzystanie potencjału naszych twórców okazało się korzystne również dla państwa.

Dzisiaj polskie wzornictwo przemysłowe jest na wszystkich polskich uczelniach, a polscy projektanci odnoszą sukcesy na świecie. Pracują wszędzie bez kompleksów, odnoszą sukcesy i są doceniani za niesamowitą kreatywność. Wzornictwo i projektowanie ma też dzisiaj pierwszorzędne znaczenie w polskiej architekturze i architekturze wnętrz. Polscy architekci mają swoją markę na świecie, wygrywają konkursy i są zapraszani do współpracy.

Znaczące nazwiska i firmy projektowe: Tomasz Rygalik (meble), Basia i Piotr Lorek (porcelana), Studio projektowe 1:1, Quba Design (architektura wnętrz), Moho Design (nowoczesne dywany – ludowe wycinanki), Aze Design, Anna Siedlecka i Radosław Achramowicz (lampy), Puff – Buff, Piotr Kuchciński.

POSTSCRIPTUM

Polscy artyści nie zawsze byli jednoznaczni w wyborze priorytetów życiowych, w wyborze drogi artystycznej. Jedni byli członkami Solidarności, bronili represjonowanych kolegów w stanie wojennym, ale inni nie popierali bojkotu Telewizji Polskiej i w pełni współpracowali z władzą komunistyczną. Byli też artyści kontrowersyjni, gdyż na przemian potrafili współpracować i z władzą, i z opozycją.

W latach komunistycznych próbowano przechytrzyć cenzurę, kierując się w stronę groteski, absurdu, niuansów, niedomówień. Wybierano emigrację lub zmuszała do niej władza. Próbowano trochę współpracować, trochę nie, ale za wyborem takiej drogi życiowej i artystycznej kryły się często osobiste dramaty. Trudno było podążać za własnym sumieniem i prawdą, która w sztuce jest kluczem do osiągnięcia sukcesów ponadczasowych. Mamy w historii kultury wielu twórców, którzy byli niezłomni, podążali swoją drogą... Ale również wielu twórców przy braku akceptacji, prześladowaniach i trudnościach, jakie zgotowała im władza komunistyczna, zostało zmarginalizowanych. Zapłacili za to wysoką cenę – złamanym życiem osobistym, niszczonego i niedocenionym dorobkiem artystycznym.

Polska w świecie jest nadal postrzegana przez pryzmat historycznych i kulturowych stereotypów. Działania promocyjne w obszarze kultury zawsze były ważne, a w obecnych czasach są priorytetowe. To jest obowiązek nie tylko państwa, ale każdego Polaka, który może mieć swój udział i wpływ na promocję kultury.

